

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan kuuleminen 11.2.2026

VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045. Miten päätöksenteon ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta voisi vahvistaa?

THL kiittää mahdollisuudesta tutustua VNK:n Tulevaisuusselontekoon 2025 ja vastata esitettyyn kysymykseen ”Miten päätöksenteon ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta voisi vahvistaa?”.

Tulevaisuusvaliokunta on aiemmin mietinnössään TuVM 1/2022 vp esittänyt, että ylisukupolvisessa oikeudenmukaisuudessa kyse on 1) nykyään elävien sukupolvien eli lasten, nuorten, aikuisten ja ikääntyneiden välillä olevasta oikeudenmukaisuudesta sekä 2) oikeudenmukaisuudesta elävien ja vielä syntymättömien sukupolvien välillä. THL huomauttaa, että *sukupolvivaikutusten arvioinnissa yhdistyvät iän, kohortin ja kulloistenkin yhteiskunnallisten olosuhteiden yhteisvaikutukset. Nykyinen hallitusohjelmapainotteinen ja sektorilähtöinen lainsäädäntövalmistelu taipuu huonosti tällaiseen yhteisvaikutusten arviointiin.* Arviointi edellyttäisi lisäksi tietopohjan systemaattista kehittämistä. Lisäksi THL katsoo, että lapsivaikutusten arvioinnin tulisi vaikuttaa päätöksiin. Lapset eivät vielä itse voi vaikuttaa elämäänsä. Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus vaatii, että tarkastelemme kaikkia nuorempia ikäryhmiä, jotka kokevat edeltävien sukupolvien toiminnan vaikutuksia.

THL katsoo, että *ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden ytimessä on kestävä kehityksen periaatteen mukaisesti se, että turvaamme niin nykyisille kuin tulevillekin sukupolville yhtäläiset edellytykset hyvinvointiin.* Varsinkin ympäristöasioissa ylisukupolvinen näkökulma on jo huomioitu esimerkiksi YK:n päätöslauselmissa, mutta THL haluaa korostaa, että näkökulmaa tulisi laajentaa, kuten alempana

erittelemme. THL arvioi, että ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen arvioimiseksi pitää tarkastella kolmea asiaa: 1) **Jako-oikeudenmukaisuus**: ketkä hyötyvät päätöksestä ja miten haitat jakaantuvat yhteiskunnassa? 2) **Tunnustava oikeudenmukaisuus**: keiden intressit otetaan huomioon päätöksenteossa ja miten erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asemaa päätöksenteossa voidaan parantaa? 3) **Menettelytapojen oikeudenmukaisuus**: voivatko päätöksen kohteena olevat vaikuttaa päätöksiin ja ovatko heidän näkemyksensä huomioitu?

Sosiaalisen ja ekologisen kestävyys edistäminen vahvistaa ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta

THL korostaa, että *ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden toteutuminen päätöksenteossa kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti vaatii hyvinvoinnin ymmärtämistä laajasti. Tämän takia on tärkeää ottaa käyttöön esimerkiksi hyvinvointitaloustyössä tai OECD:ssä kehitettyjä monipuolisempia mittareita*, joilla edistystä seuraamme. Sosiaalisen ja ekologisen kestävyys ulottuvuudet tulee huomioida mittareissa ja kaikessa päätöksenteossa nykyistä paremmin. Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta tärkeintä se, ettemme ainakaan tietoisesti tee mitään peruuttamatonta, mikä vaarantaa tulevien sukupolvien mahdollisuudet hyvinvointiin. Tulevaisuusselonteon lopussa on piirros, jossa on junaraidetta osoittava mies, joka sanoo: ”Mut kun nää on nyt tässä.” Piirroksen toisella laidalla on kiemurteleva polku, johon osoittaa viitta ”Uusia mahdollisuuksia”. THL arvioi, että monipuolinen ennakointityö on tärkeää, jotta osaamme hypätä tuolle kiemurtelevalle polulle ja luopua menneisyyden raiteiden seuraamisesta ennen kuin on liian myöhäistä.

THL arvioi, että *tulevaisuusselonteko itsessään toimii yhtenä instrumenttina ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistamisessa*. Aiemmassa, vuoden 2023 tulevaisuusselonteossa kirjoitettiin: ”Strateginen ennakointi osana lainvalmistelua voi tukea sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden lisäämistä. Se tukee myös pitkän

aikavälin näkökulman huomioimista päätöksenteossa ja strategisessa suunnittelussa.” Kestävyyšnäkökulma vastaavasti pidentää aikahorisonttia, jossa päätöksenteon vaikutuksia arvioidaan.

Samoin edellisessä tulevaisuusselonteossa nostettiin esiin, että tulevien sukupolvien huomioiminen, sukupolvien välinen solidaarisuus sekä pitkäjänteinen ajattelu vahvistavat ylisukupolvista oikeudenmukaisuutta; nämä ovat myös tärkeitä sosiaalisen kestävyys tekijöitä. THL korostaa, että *päätöksenteossa tulisi varmistaa pitkän aikavälin politiikkavalmistelu ja tulevaisuuden huomioiva päätöksenteko kestävyysajattelun mukaisesti*. Lisäksi THL yhtyy edellisen tulevaisuusselonteon huomioon, että lapsivaikutusten arviointi on keskeisessä asemassa sekä nykyisten lasten että myös tulevien sukupolvien kannalta. Etenkin ikääntyvässä yhteiskunnassamme *olisi erityisen tärkeää investoida lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointiin, sillä silloin luodaan pohja myöhemmälle hyvinvoinnille ja terveydelle*. Lasten elinolojen heikentäminen johtaa negatiivisiin ylisukupolvisiin vaikutuksiin.

Hyvinvointivaltio on perintö, jonka haluamme tuleville sukupolville jättää

Väestön ikääntyessä myös äänestäjät ovat Suomessa yhä iäkkäämpiä. Tämä ei välttämättä tarkoita, että äänestäjäkunta ajaisi vain ikääntyneiden asioita, mutta tiettyjä eroja ikäryhmien välillä on poliittisissa kannoissa. *Ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus vaatii sukupolvien välisen solidaarisuuden vaalimista. Suomalainen hyvinvointivaltio on onnistunut luomaan tilanteen, jossa kaikkia ikäryhmiä palvellaan, tämä on omiaan edistämään solidaarisuutta*. THL katsoo, että on äärimmäisen tärkeää pitää kiinni tästä. Tämä vaatii myös tarkkaa analyysia siitä, että eläke-, sosiaaliturva- ja sote-palvelujärjestelmään tehtävät muutokset kohtelevat eri sukupolvia oikeudenmukaisesti ja sukupolvisopimuksen edellytyksiä muokataan reilusti väestörakenteen muuttuessa.

Sopeutammeko hyvinvointivaltion hengiltä, jotta emme jäisi velkaa tuleville sukupolville, mutta mitä sitten jätämme perinnöksi? Tulevaisuusselonteon kansalaisdialogeissa esille nousi hyvinvointivaltion merkitys suomalaisen yhteiskunnan vahvuustekijänä. Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä TuVM 1/2022 vp lausuttiin: ”Kyse on arvoista ja siitä, mitä haluamme menneiltä sukupolvilta ja historiastamme säilyttää tiedoksi ja pohjaksi tuleville sukupolville. Ja siitä, miten luomme sivistystä, suvaitsevaisuutta, luottamusta ja tulevaisuususkoa tässä ja nyt nykyisille sukupolville ja varsinkin nuorille.” THL katsoo, että *hyvinvointivaltio on osa suomalaista ja yleispohjoismaista perintöä, se toteuttaa suomalaista arvopohjaa ja sillä on edellytykset turvata hyvinvointi ja sen tasapuolinen jakautuminen myös tulevaisuudessa.*

THL huomauttaa, että on vaikea saada takaisin menetettyä luottamusta ja on hidasta rakentaa hyvinvointivaltio uudestaan, jos sen kerran annetaan luhistua. Jos rapautuva luottamus nakertaa hyvinvointivaltion perustuksia ja uskoa päätöksenteon legitimitettiin tai demokratiaan, voidaan oikeutetusti kysyä, millaiset toimintamahdollisuudet ja edellytykset hyvinvoinnille jätämme tuleville sukupolville. On selvää, että luonnon tuhoamisesta jää pysyvät jäljet, joiden keskellä tulevat sukupolvet joutuvat elämään, mutta THL kehottaa myös pohtimaan, *millaisen institutionaalisen perinnön tuleville sukupolville jätämme.* THL haluaa nostaa esiin myös arvokeskustelun tärkeyden: Mitkä ovat ne suomalaiset arvot, joiden haluamme siirtyvän tuleville sukupolville ja joiden perusteella niitä tulevaisuuttakin koskevia päätöksiä teemme. Ovatko ne edelleen hyvinvointivaltion kehitykseen vaikuttaneet yhdenvertaisuus, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus?

Panostukset inhimilliseen ja sosiaaliseen pääomaan kantavat sukupolvelta toiselle

THL katsoo, että ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus vaatii laadukasta ja kattavaa tietopohjaa. Sen tulee huomioida tekijät, jotka ovat

yhteydessä väestön eri ryhmien hyvinvointiin, ja analysoida, millaisia edellytyksiä hyvinvointiin jätämme perinnöksi tuleville sukupolville. Erilaisten pääomien merkitys on valtava tässä suhteessa: inhimillinen ja sosiaalinen pääoma kulkevat yhteiskunnassa sukupolvelta toiselle. Panostukset lasten ja nuorten koulutukseen ja sivistykseen ovat ensisijaisen tärkeitä edellytyksiä heidän hyvinvoinnilleen myös tulevaisuudessa ja tulevaisuuden huoltovarmuuden ja kriisinkestävyyden tae. Toisaalta sosiaalinen pääoma, joka luo ihmisryhmien sisälle ja välille verkostoja ja luottamusta, on tärkeää yhteiskunnan hyvinvoinnin ja toimintakyvyn kannalta. Instituutiot ja rakenteet muokkaavat tämän pääoman karttumista. Sekä inhimillisen että sosiaalisen pääoman kannalta on tärkeää toimia eriarvoisuuden ja polarisaation ehkäisemiseksi nyt. *Metsiemme ja luontomme lisäksi inhimillinen ja sosiaalinen pääoma ovat kansallista vaurautta, joiden THL toivoisi säilyvän tuleville sukupolville.*

Vaikka tulevaisuusselonteko on ansiokas monessa mielessä, pitäisi erikseen pohtia myös sitä todennäköistä skenaariota, että taloutemme ei kasva. THL näkee, että Suomen tulisi varautua myös tähän vaihtoehtoon. Olisi oikeudenmukaista ylisukupolvisesta näkökulmasta, ettemme jätä tätä vaihtoehtoa analysoimatta. Usko jatkuvaan talouskasvuun voi johtaa siihen, että lykkäämme tarvittavia toimenpiteitä tulevien sukupolvien haitaksi. Hallittu siirtyminen nollakasvun aikakauteen voisi vähentää ikäviä seurauksia esim. hyvinvointivaltion toimintaan ja eriarvoisuuteen.

Suosituksia ja näkökulmia ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi päätöksenteossa

THL suosittelee seuraavia toimenpiteitä ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden huomioimiseksi päätöksenteossa:

- *Tulevaisuusselonteko* on erinomainen työkalu pitkän aikavälin haasteiden ja mahdollisuuksien analysointiin ja sitä voidaan hyödyntää strategisessa ennakointityössä ylisukupolvisen

- oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi. Ennakoivalle ja tietoon perustuvalle lainvalmistelulle on varattava riittävästi aikaa.
- *Lainvalmistelun ennakkoarviointiin* sisällytetään osio, joka arvioi, miten lainsäädäntö vaikuttaa tulevien sukupolvien hyvinvoinnin edellytyksiin. Tämä vaatii hyvinvoinnin laajaa ymmärtämistä ja sen determinanttien analysointia eri väestöryhmissä.
 - Suomeen perustetaan tulevien sukupolvien oikeuksia valvova viranomainen tai vaihtoehtoisesti *lainsäädännön arviointineuvosto* huomioi kannanotoissaan ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen nykyistä kattavammin.
 - *Lasketaan äänioikeuden ikärajaa 16 ikävuoteen* alue- ja kuntavaaleissa nuorten osallistamiseksi päätöksentekoon väestön ikääntyessä voimakkaasti. Nuoret elävät tehtävien päätösten kanssa pidempään ja tuovat pidemmän aikajänteen pohdintaa päätöksentekoon.
 - Tuetaan nuorisovaltuustojen toimintaa ja *kehitetään erilaisia tapoja kuulla nuoria* myös nuorten moniäänisyyden huomioimiseksi.
 - *Investoidaan lasten ja nuorten hyvinvointiin*, koulutukseen ja sivistykseen ja vähennetään ylisukupolvisen huono-osaisuuden ketjuja.
 - *Kehitetään uusia instrumentteja, joilla turvataan nykyisten nuorten ja tulevien sukupolvien hyvinvointia*. Esimerkiksi perintöverotuksesta ja sen progressiivisuudesta tulisi pitää kiinni ja tuoton voisi korvamerkitä nuorille / tuleville sukupolville, jolloin nykyisten vanhempien sukupolvien varallisuus hyödyttäisi kokonaisia tulevia ikäluokkia suoraan eriarvoisuutta vähentäen.

THL haluaa myös nostaa esille seuraavat seikat ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden huomioimiseksi. Nämä osoittavat, ettei arviointityö ole yksiselitteistä. *Tulevat sukupolvet tulevat olemaan yhtä moninaisia kuin nykyisetkin*. Mikään taho ei voi yksin tuoda esiin intressien kirjoa. Ikä, sukupuoli, toimintakyky, etninen tausta, asuinalue ja sosioekonominen asema vaikuttavat tulevaisuudessakin hyvinvointiin. Eriarvoisuutta vähentäviä instituutioita ja rakenteita tarvitaan myös tulevaisuudessa. *Myös tulevaisuudessa on eri ikäisiä väestöryhmiä*.

Tuleviin sukupolviin keskittynyt puhe johtaa usein ajattelemaan nuoria ja lapsia, mutta kestävä kehitys vaatii, että turvaamme hyvinvoinnin edellytykset myös tulevaisuuden keski-ikäisille ja vanhuksille. Sen takia tulevien sukupolvien näkökulman huomioonottaminen vaatii myös eri ikäisten kuulemista nyt. Hyvän tulevaisuuden turvaamiseen kaikille iästä ja sukupolvesta riippumatta vaaditaan terve planeetta, vahvat hyvinvointia tukevat instituutiot, korkea koulutus- ja sivistystaso, rauhan edistäminen sekä väestön ja yhteiskunnan resilienssi ja valmius kohdata muutos.

Pääjohtaja

Mika Salminen

Johtaja

Piia Aarnisalo